

MAVZU: ELEKTRON TIJORAT VA INTERNET BANKING NIMA

Chirchiq Shahar 1-son texnikumi Informatika va axbort texnologiyalari fani o'qtuvchisi Suleymenova R. A.

Annotatsiya: *Elektron tijorat (e-commerce) — internet va boshqa elektron aloqa vositalari orqali mahsulot va xizmatlarni sotish va sotib olish jarayoni. Bu zamonaviy biznes modeli bo'lib, u korxonalar va iste'molchilar o'rtasidagi savdo munosabatlarini soddalashtirish, xarajatlarni kamaytirish va global bozorda ishtirok etish imkonini beradi.*

Elektron tijorat turlari

Elektron tijorat turli yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

1. **B2B (Business to Business)** – Korxonalar o'rtasidagi savdo (masalan, yetkazib beruvchilar va ulgurji sotuvchilar o'rtasidagi savdo).
2. **B2C (Business to Consumer)** – Korxonalar va yakuniy iste'molchilar o'rtasidagi savdo (masalan, internet-do'konlar).
3. **C2C (Consumer to Consumer)** – Iste'molchilar o'rtasidagi savdo (masalan, OLX, eBay, Avito kabi platformalar).
4. **C2B (Consumer to Business)** – Iste'molchilarning biznesga xizmat yoki mahsulot taklif qilishi (masalan, freelancer platformalari).

Elektron tijorat afzalliklari

- **Xarajatlarni kamaytirish** – Do'kon ochish yoki ofis ijaraga olish zarurati yo'q.
- **24/7 faoliyat** – Savdo sutkaning istalgan vaqtida amalga oshiriladi.
- **Global bozorga chiqish** – Mahsulot va xizmatlarni dunyoning istalgan nuqtasiga sotish imkoniyati mavjud.
- **Marketing imkoniyatlari** – Ijtimoiy tarmoqlar, kontekst reklama va SEO orqali mijozlarni jalb qilish osonroq.

Texnologiyalar asrida yashayotgan har bir inson o'z ehtiyojlarini qondirish uchun iloji boricha kam harakat qilish va vaqtini, ortiqcha sarf xarajatlarni tejash

uchun bir marta bo'lsa ham online yoki masofaviy do'kon xizmatlaridan foydalagan. Ushbu kichik servis turlari majmuasi elektрон tijorat degan yangi iqtisodiy sohani tashkil etadi. Elektron tijorat deb nomlanuvchi, tovarlar yoki xizmatlarni Internetda elektron shaklda sotib olish va sotishdir. Shuningdek, u auksionlar, chiptalar va bank xizmatlari kabi boshqa onlayn faoliyatga ham tegishli bo'lishi mumkin. Ushbu maqolada biz elektron tijoratning har xil turlari, uning afzalliklari, nima uchun elektron tijorat muhimligi va ushbu yangi biznes turini O'zbekiston uchun qanchalik zarurligini muhokama qilamiz. Ushbu maqolada biz elektron tijoratning har xil turlari, uning afzalliklari va kamchiliklari va nima uchun elektron tijorat muhimligini muhokama qilamiz.

Elektron tijorat tushunchasi. Elektron tijorat faoliyati O'zbekiston Respublikasining "Elektron tijorat to'g'risida"gi 2004 yil 29 apreldagi 613-II son Qonuni bilan belgilanadi va amalga oshiriladi.

Elektron tijorat Internet tarmog'idagi tijorat sohasiga oid faollikni, unda oldi-sotdini amalga oshirilishini ifodalash uchun qo'llaniladi. U kompyuter tarmog'idan foydalangan holda xarid qilish, sotish, servis xizmatini ko'rsatishni amalga oshirish, marketing tadbirlarini o'tkazish imkoniyatini ta'minlaydi.

Elektron tijoratning an'anaviy savdo turlaridan farqi. Elektron tijoratning an'anaviy savdo turidan quyidagi xarakterli xususiyatlari bilan farqlanadi:

- xaridor o'ziga qulay vaqt, joy va tezlikda mahsulotni tanlash va sotib olish imkoniyatiga ega;
- savdo-sotiq faoliyatini ish faoliyati bilan birga parallel ravishda, ya'ni ishlab chiqarishdan ajralmagan holda olib borish imkoniyati mavjud;
- ko'p sonli xaridorlarning bir vaqtning o'zida bir nechta firmalarga murojaat qila olishi. Bu ko'p sonli xaridorlarning aloqa vositalari yordamida sotuvchilar bilan muloqotda bo'lish imkoniyati;
- kerakli mahsulotlarni tezlikda izlab topish va shu mahsulotlari bor firmalarga murojaat qilishda texnika va transport vositalaridan samarali foydalanish, mahsulotlarni bir joyga yig'ish va ularni sotib olishda aniq manzillarga murojaat qilish. Ortiqcha vaqt va xarajatlarni kamaytiradi;

- xaridorning yashash joyi, sog'lig'i va moddiy ta'minlanish darajasidan qat'iy nazar hamma qatori teng huquqli mahsulot sotib olish imkoniyati;
- hozirgi kunda chiqqan jahon standartlariga javob beradigan mahsulotlarni tanlash va sotish imkoniyati;
- elektron tijorat sotuvchining mahsulotlarini (ish, xizmatlarini) sotish jarayonidagi imkoniyatini yanada kengaytiradi va yangilaydi. Endi sotuvchi mahsulotlarini sotish jarayonini tezlashtirishi, yangi va sifatli mahsulotlarni muntazam almashtirishi, mahsulotlarning aylanma xarakterini tezlashtirishi kerak bo'ladi.

Elektron tijoratda savdoni tashkil qilish firmalarning raqobatini kuchaytiradi, monopoliyadan chiqaradi va mahsulotlarning sifatini oshirish imkoniyatini beradi. Xaridorlar kundalik xayotida kerakli mahsulotlar ichida sifatliharini tanlashi mumkin. Chet el firmalariga murojaat qiladi.

Elektron pullar tushunchasi. Elektron pul – bu pul birligiga tenglashtirilgan belgilar hamda kupyura va tanga rolini bajaruvchi juda katta son yoki fayllardir. Bunday tizimning faoliyat ko'rsatish harajatlari boshqalaridan ancha kam. Bundan tashqari, elektron pullar to'liq anonimlikni ta'minlashi mumkin, chunki uni ishlatgan mijoz haqida hech qanday ma'lumot berilmaydi.

Elektron pul birliklari.

WMY – O'zbekiston zonasida operatsiyalarni amalga oshirish uchun UZSning Y-hamyondagi ekvivalenti. **WMR** – rubl zonasida operatsiyalarni amalga oshirish uchun RURning R-hamyondagi ekvivalenti, WMR operatsiyalarining kafili bo'lib WebMoney Transfer ning Rossiya hududidagi vakili "BMP" MChJ xizmat qiladi. **WMZ** – AQSh dollarida operatsiyalarni amalga oshirish uchun USD ning Z-hamyondagi ekvivalenti. **WME** – EVRO da operatsiyalarni amalga oshirish uchun EURning E-hamyondagi ekvivalenti, WMZ va WME operatsiyalarining kafili bo'lib Amstar Holdings Limited, S.A. xizmat qiladi. **WMU** – Ukraina zonasida operatsiyalarni amalga oshirish uchun UAHning U-hamyondagi ekvivalenti, WMU operatsiyalarining kafili bo'lib "Ukrainskoe Garantynoe Agentstvo" MChJ xizmat qiladi. **WMB** – Bellorusiya zonasida

operatsiyalarni amalga oshirish uchun BYRning V-hamyondagi ekvivalenti. **WMG** – 1 gramm oltinning G-hamyondagi ekvivalenti. **WBC** va **WMD** – WMZning S va D hamyonlardagi kredit operatsiyalari uchun ekvivalenti. **Internet to'lov tizimlari, ular orqali to'lovlar va xaridlarni amalga oshirish.** Texnika vositalaridan, axborot texnologiyalaridan va axborot tizimlari xizmatlaridan foydalangan holda elektron to'lov hujjatlari vositasida naqd pulsiz hisob-kitoblarni amalga oshirish elektron to'lovdur.

Elektron to'lov tizimida tovarG`xizmatlar to'lovi xaridorning elektron hisobidan shaxsiy bank raqami hisobiga pul mablag'larini chiqarish imkoniga ega bo'lgan sotuvchining elektron hisobiga pul mablag'larini o'tkazish yo'li bilan amalga oshiriladi.

Quyidagi elektron to'lov tizimlari mavjud:

WEBSUM; iPAY; PAYNET; WEBMONEY; IntellectMoney; Perfect Money; RBK Money; V-money.

Elektron to'lov tizimlari yordamida Internet va IP-telefoniyaga ulanish uchun «PIN» kodlar va internet do'konlardan tovarlarni harid qilish, uyali aloqa xizmati, shaxar telefoniyasi, kommunal xizmatlar, domen va xosting, reklama, televidenie, chiptalar, datatsentrlar, veb resurslar uchun haq to'lash mumkin.

iPAY – bu UzExdagi birja savdolarida, **www.uzbex.com** global savdo maydonchasida, hamda iPAY tizimiga qo'shilgan internet do'konlarda onlayn to'lovlarni amalga oshirish imkonini beruvchi, O'zbekiston Respublikasi tovar homashyo birjasining to'lov tizimidir.

FOYDALANILGAN ADBIYOTLAR RO'YXATI:

1. © Mohirdev 2024. Barcha huquqlar himoyalangan.
2. Reddy, Martin. [API Design for C++](#). Elsevier Science, 2011 — 1-bet. [ISBN 9780123850041](#).
3. ↑ Lane. „[Intro to APIs: History of APIs](#)“ (en-US). *Postman* (2019-yil 10-oktyabr). — „When you hear the acronym "API" or its expanded version "Application Programming Interface," it is almost always in reference to our modern approach, in that we use HTTP to provide access to machine readable data in a JSON

or XML format, often simply referred to as "web APIs." APIs have been around almost as long as computing, but modern web APIs began taking shape in the early 2000s.“. Qaraldi: 2020-yil 18-sentyabr.

4. [↑ Wood. „Global Cloud Microservices Market \(2021 to 2026\)“](#) (en-US). [businesswire.com](https://www.businesswire.com) (2021-yil 25-avgust). Qaraldi: 2022-yil 29-mar